

Nieuwsbrief Samenwerkingsverband Exmoorpony december 2015

Belfeld, 2 december 2015

Beste leden,

In deze nieuwsbrief stellen we Staatsbosbeheer District Groningen voor als nieuw lid van ons samenwerkingsverband. Hierna volgt er een stukje over de plannen van Free Nature om Exmoors uit te zetten op Schiermonnikoog. Daarna volgen een bericht over de nieuwste stamboekversie, een artikel over Exmoorpony's in Denemarken en een berichtje over de Exmoors in Tsjechië. We vervolgen de nieuwsbrief met een verslag van de ledenmiddag en een samenvatting van het promotieonderzoek van Sandy Rödde naar Exmoorpony's in het Hutewald te Solling. Hierna volgt er een mededeling over de onkostenvergoeding voor inspecteurs en een bericht over de inspecteursopleiding. Uiteraard eindigt de nieuwsbrief weer met de rubriek 'de foto'.

Hans Hovens, voorzitter

Nieuw lid: Staatsbosbeheer District Groningen

In de noordelijke dorpsrand van Kolham ligt Dorpsrandpark Zwaneveldsgat. Dit 16 hectare grote park ligt op grond van de gemeente Slochteren en Staatsbosbeheer en het bestaat uit bos, struweel, bloemrijk grasland, een heideterreintje en waterplassen (waaronder natuurplas 'het Zwaneveldsgat'). Bij de aanleg en inrichting van het gebied zijn via de Vereniging Dorpsbelangen Kolham verschillende mensen actief betrokken. Momenteel is er een beheergroep van 16 man/vrouw actief die zorg draagt voor het dagelijkse beheer. Zij ruimen vuil, doen kleine reparaties en snoeiwerkzaamheden en plaatsen een winterraster om het Zwaneveldsgat.

In de zomer van 2012 zijn er drie Exmoorpony's in het gebied geïntroduceerd; 1 hengst en 2 merries. Deze dieren komen uit de Twizelermeden, een natuurgebied van Staatsbosbeheer in Friesland. Beide merries kregen elk in maart 2015 een hengstveulen. Inmiddels zijn de hengst en de veulens verkocht en wacht men op nieuwe gezinsuitbreiding.

Er is gekozen voor Exmoorpony's omdat deze, in tegenstelling tot runderen, vrijwel nooit in poelen mesten en omdat in het park honden los mogen lopen (pony's zijn wat minder kwetsbaar voor honden dan bijvoorbeeld schapen of geiten). Ook hoopt men dat de pony's zorgen voor meer structuurvariatie met ruigtes waar insecten profijt van hebben. Tenslotte moet de aanwezigheid van de Exmoorpony's de beleefingswaarde vergroten.

De Exmoorpony's in het Dorpsrandpark Zwaneveldsgat in 2012. (foto: Annet de Jong, Staatsbosbeheer District Groningen).

De pony's zijn in beheer bij Staatsbosbeheer District Groningen (gevestigd in Midwolda). Het team bestaat uit 10 mensen die in een groot deel van de provincie Groningen actief zijn: 't Hogeland, de Rottums, Duurswold, het Oldambt en de Veenkoloniën. Boswachter Annet de Jong is samen met beheerder Marcel Jager verantwoordelijk voor het Dorpsrandpark Zwaneveldsgat en daarmee ook voor de Exmoorpony's.

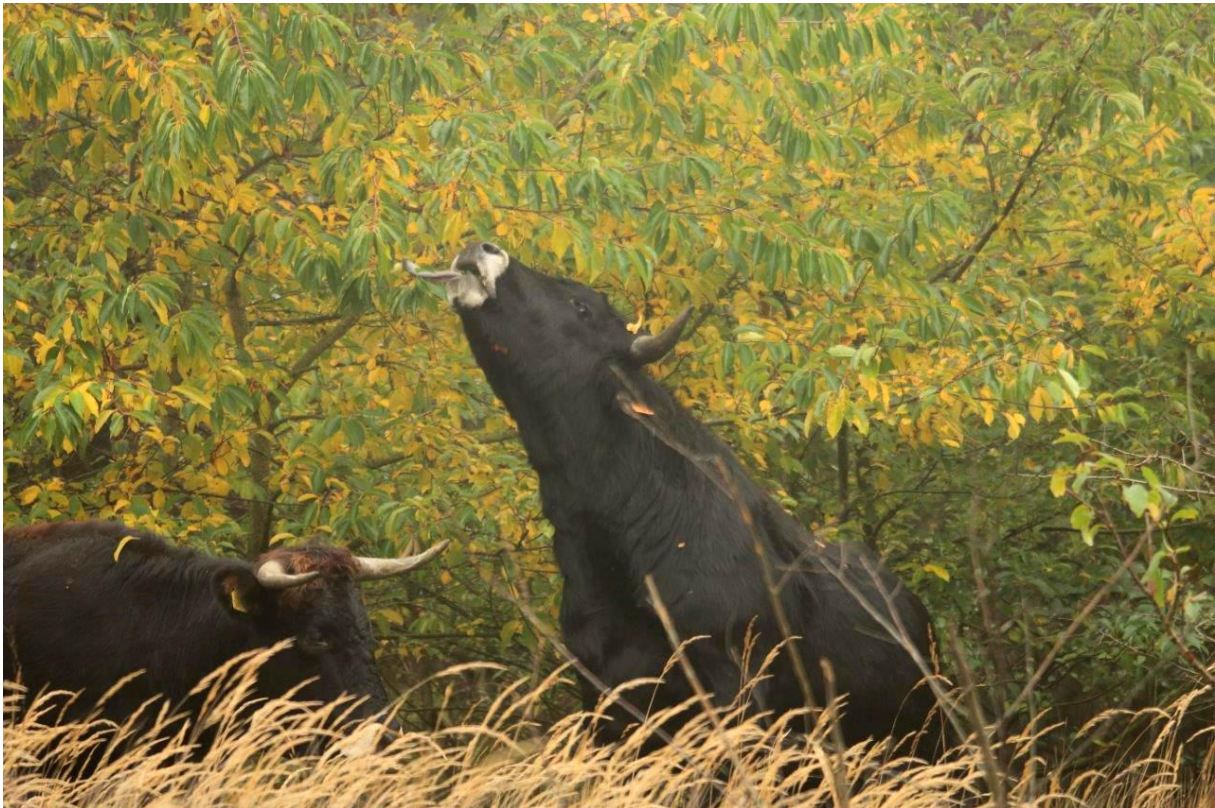
Exmoors op Schiermonnikoog

Door Roeland Vermeulen, adjunct-directeur Free Nature

Na jaren praten was het woensdag 21 oktober zover. De eerste stap in de uitvoering van de natuurlijke begrazing op Schiermonnikoog werd gezet. Nee nog geen Exmoors, maar een groep Sayaguesa runderen deed zijn intrede. Dit is de eerste stap in de ontwikkeling van een natuurlijk duinlandschap op het eiland. De afgelopen jaren is er samen met de eilanderbevolking gewerkt aan een begrazingsplan om de duinen natuurlijker te beheren. Vele grazers zijn de revue gepasseerd en uiteindelijk is gekozen voor begrazing met Sayaguesa runderen, wisenten en Exmoorpony's.

Schiermonnikoog is een van de meest natuurlijke plekken van Nederland. Twee belangrijke processen hebben altijd het eiland gevormd; de wind die het zand deed stuiven en de zee die regelmatig de kwelder deed overstromen. Hoewel het met de kwelder goed gaat, dreigen bijzondere waarden van het duin verloren te gaan. Doordat in de afgelopen eeuw vele delen van het eiland zijn vastgelegd, ter bescherming van de lokale bevolking, en door zaken als

stikstofdepositie, dreigt het duin nu dicht te groeien. Iets waardoor niet alleen natuurwaarden onder druk komen te staan, maar ook het landschap waar de eilanders zo van houden verloren dreigt te gaan. Alleen machinaal kon het eiland nog worden open gehouden.

Sayaguesa runderen op Schiermonnikoog (Foto: Roeland Vermeulen, Free Nature).

De afgelopen jaren zijn stukken van het duin opnieuw open gemaakt. Nu is het aan de grote grazers om hier een mozaïek landschap van open en meer gesloten plekken te gaan vormen. Iedere soort heeft zijn eigen rol te spelen. Zo is het de bedoeling dat de runderen het bos gaan snoeien. Wisenten zullen voor nieuwe open zandige plekken zorgen en door bastvraat een deel van het bos terug dringen. Ook zullen zij als zijnde een bulldozer door de verruiging heen trekken. De Exmoorpony's hebben weer tot doel om de vergrassing met soorten als duinriet tegen te gaan. En middels bastvraat in de winter zullen ook zij hun aandeel leveren in het terugdringen van de bosopslag.

We zijn begonnen op een stuk van ongeveer 100 hectare met als doel dit komend jaar uit te breiden tot 200 hectare. Of dit gaat lukken is nog even spannend en hangt o.a. af van het op tijd beschikbaar komen van de nodige gelden. Het begrazingsgebied ligt ten oosten van de Prins Bernard weg en omvat straks ook een stuk strandvlakte en stuifdijk. Het uiteindelijke doel is om het gehele duin integraal te gaan begrazen, waarbij er stapsgewijs met vaste evaluatiemomenten zal worden opgeschaald. Voor wat betreft de Exmoors is gekozen voor een niet reproducerende kudde. Hoewel het startgebied relatief publieksluw is, liggen er in de beoogde uitbreidingsgebieden wel veel meer paden en wegen. Zo ook enkele ruiterroutes en routes die worden gebruikt voor huifkartochten. Om interactie tussen de wilde Exmoors en bereden paarden te voorkomen, is besloten geen hengsten bij de Exmoorkudde toe te staan. De Sayaguesa runderen en wisenten komen wel in sociale kuddes met zowel mannelijke als vrouwelijke dieren te lopen. Wanneer de Exmoors arriveren zal Free Nature zich aansluiten als lid van het Samenwerkingsverband Exmoorpony.

Stamboek 2014/2015

Er is weer een update van het stamboek. Leden kunnen dit (en oudere stamboekversies) bekijken via de link: <http://www.exmoorpony.nl/stamboek.php>. Vervolgens wordt tweemaal gevraagd om een gebruikersnaam en password. Dat zijn:

Gebruikersnaam: **exmoor**

Password: **oerpony**

Nieuw aan deze stamboekversie is dat er een kolom is toegevoegd, waarin de hengstenlijn van elk dier is aangegeven. Dit is een hulpmiddel om inteelt te voorkomen. Meer uitleg hierover is te lezen in de nieuwsbrief van maart 2015. We vragen iedereen kritisch te kijken naar zijn eigen gegevens en aan onze stamboekhouder Lodewijk van Kemenade (lodewijkvankemenade@gmail.com) door te geven als er zaken zijn die niet kloppen.

Exmoorpony's op eiland Langeland (Denemarken)

Door Grietje Hovens en Hans Hovens

Na Groot-Brittannië, Nederland en Duitsland is Denemarken het land met de meeste Exmoorpony's wereldwijd. Het gaat hier om zo'n 60 dieren die zich in één natuurgebied bevinden op het eiland Langeland. De afgelopen jaren verrichten verschillende Duitse universitaire studenten een afstudeervak in dit gebied. De Duitse Exmoor-Pony Gesellschaft maakte hiervan een overzicht in haar ledenblad Epona. Hier volgt een kleine samenvatting.

Eiland Langeland ligt in de Oostzee en op de zuidpunt van het eiland bevindt zich een 107 hectare groot natuurgebied. Volgens Google Maps is dit gebied met de auto in 7 uur vanuit Groningen te bereiken (via een brug vanaf het vaste land).

Een pasgeboren veulen op Langeland (Foto: Sandy Rödde).

In 2006 werd het park opengesteld voor publiek en werd er tevens gestart met een groep van 26 Exmoorpony's. De Exmoors moeten zorgen voor meer dynamiek en helpen om het gebied open te houden voor bijzondere broedvogels, insecten en amfibieën. Ook ziet men het houden van de Exmoors als een belangrijke bijdrage aan het in stand houden van deze unieke ondersoort van het wilde paard, die 7000 tot 5000 jaar geleden nog in het wild in Denemarken voorkwam. De Exmoors vormen een attractie op zichzelf en het hoofddoel van de meeste bezoekers van het natuurgebied is zelfs om de wilde kudde Exmoors te zien.

Exmoors zoeken verkoeling in een poel op eiland Langeland (Foto: Sandy Rödde).

De verschillende onderzoeken betroffen met name de tijdbesteding van de pony's. Hieruit komt naar voren dat de dieren de meeste tijd doorbrengen met vreten en rusten, waarbij de dieren in de winter meer tijd spenderen aan vreten (52 tot 73 %) dan in de zomer (40 tot 65%). In de zomer spenderen de Exmoors juist meer tijd aan rusten dan in de winter. Een logische verklaring hiervoor is dat het voedsel 's winters minder voeding bevat, waardoor er dus meer van moet worden opgenomen.

Andere, voor ons interessante waarnemingen zijn de geboorten: in 2011 werden er 7 veulens geboren in de maanden april en mei (waarvan 4 overdag), waarbij de veulens gemiddeld 50 minuten na de geboorte voor het eerst dronken en 2 tot 3 uur na de geboorte de nageboorte af kwam. Naast het toenemen van structuurvariatie in graslandvegetaties, leidde de begrazing al na enkele jaren tot het verdwijnen van alle houtige gewassen in een licht verboste graslandvegetatie. In een andere vegetatie, die uit veel jonge boomopslag bestond, werd verdere bosvorming gestopt. In oudere bosvegetaties was de invloed van de Exmoors daarentegen gering.

Tot 2009 ving men jaarlijks de jaarlinghengsten uit het gebied. Doordat men hier na 2009 mee stopte, liepen er in het voorjaar van 2011 voor het eerst meerdere geslachtsrijpe hengsten in het gebied.

Exmoorpony's op eiland Langeland (Foto: Sandy Rödde).

Hierbij ontstonden er 3 groepen: een groep van circa 50 dieren met de 8-jarige Felix als haremhengst, een groep van 6 merries met een 3-jarige hengst en een groep van vrijgezelle hengsten. Tussen de 3-jarige hengsten kwamen veelvuldig gevechten voor, terwijl er met Felix vrijwel niet werd gevochten. Eenmaal werd waargenomen hoe een 3-jarige hengst zich bij een groepje merries aansloot dat zich voor het veulenen had afgesloten van de hoofdgroep. Deze hengst paarde met hen, maar de groep viel daarna weer uiteen. Dergelijke waarnemingen zijn interessant omdat zij ons inzicht kunnen verschaffen in het sociale systeem bij (vrijwel) vrijlevende Exmoorpony's.

Interessant in dit verband is het gegeven dat vrijlevende Przewalskipaarden in Hustai National Park (Mongolië) zich grotendeels ophouden in haremgroepen (enkele merries met hun veulens en één volwassen hengst) of een vrijgezelligengroep (een groep hengsten zonder merries). In één haremgroep liepen jonge hengsten (alle zoons van de haremhengst) waarvan eenmaal werd waargenomen dat een jonge hengst een merrie dekte, zonder dat de haremhengst daarbij ingreep (eigen onderzoek Grietje Hovens 1995 t/m 1997).

Literatuur

- Willmann, R. (editor). 2015. Die Exmoorponys auf Langeland. Epona, onregelmatig verschijnend ledenblad van de Duitse Exmoor-Pony-Gesellschaft e.V.

Nogmaals de eerste groep vrijgelaten Exmoorpony's in Tsjechië

In de vorige nieuwsbrief maakten we al melding van het vrijlaten van een groep Exmoorpony's in Tsjechië, volgens European Wildlife directeur Dalibor Dostal één van de belangrijkste gebeurtenissen op het gebied van natuurbescherming in Centraal Europa. Wie nu ook de filmbeelden hiervan wil zien kan dat doen via: <https://www.youtube.com/watch?v=7uD3FkIx9qc&feature=youtu.be>

Verloop van de ledenmiddag te Keent

Afgelopen 5 juni was de ledenmiddag gepland, deze werd wegens persoonlijke omstandigheden verplaatst naar 8 oktober. Die dag waren we te gast in het nieuwe informatiecentrum van het Brabants Landschap en Stichting Taurus. Na een presentatie door Ronald Goderie over het Tauros-programma (waarin Stichting Taurus het oerrund zo goed mogelijk probeert terug te fokken) volgde er een wandeling door het gebied Keent, dat volledig omsloten is door de Maas. Hier graast een groep Exmoors samen met een grote kudde runderen van het Tauros-programma. We sloten de ledenmiddag af met een gezellige borrel in Ravenstein. Al met al was het goed om elkaar weer eens te zien en was het een zeer interessante middag met dank aan de Stichting Taurus en onze gastheer Ronald Goderie.

Verschillende runderrassen vormen de basis voor het Tauros-programma.

Enkele deelnemers bekijken de fokhengst en een ruin te Keent.

Enkele deelnemers in Keent (van links naar rechts): Ronald Goderie, Lodewijk van Kemenade, Frank Ewalds, Michael Bekaert, Jaap Mekel, Jeffrey Huizinga, Eva Koning, Christel en Hans Engels en Arno Paulus.

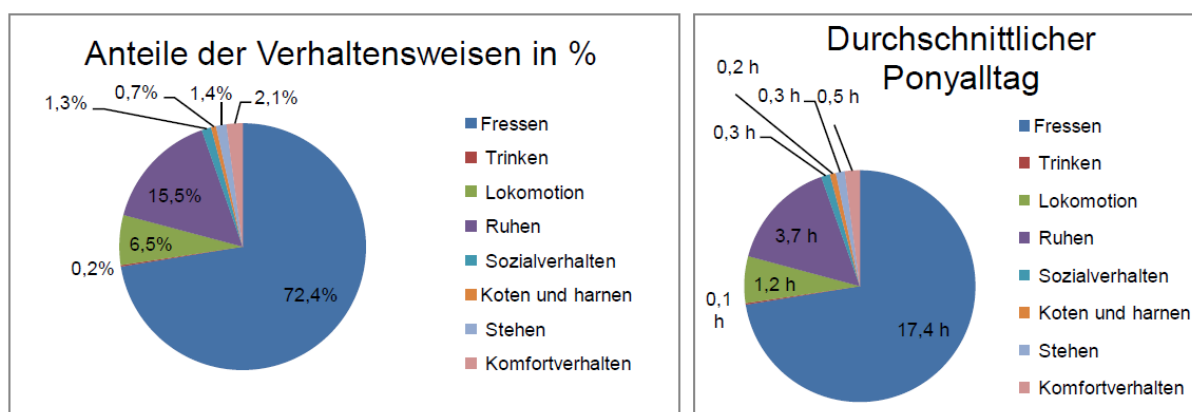
Promotieonderzoek aan Exmoorpony's in het Hutewald te Solling

Door Grietje Hovens

In 2011 bezocht een aantal leden van het Samenwerkingsverband het Hutewaldproject in Solling (zie de nieuwsbrief van november 2011). Sandy Rödde deed hier toen promotieonderzoek naar het gedrag en ruimtegebruik van Exmoorpony's. Dit jaar behaalde Sandy hiermee de doctorstitel aan de Georg-August-Universiteit te Göttingen (Duitsland). Hier volgt een overzicht van haar onderzoek.

De aanleiding voor Sandy's onderzoek was het feit dat het Hutewaldproject Duitslands enige jaarrond begrazingsproject is, waarin pony's en runderen een natuurgebied begrazen dat grotendeels (voor 90%) uit bos bestaat. Daarnaast is het gegeven dat de Exmoorpony geen gedomesticeerd paard is, maar een wilde oerpony, een aspect dat het Hutewaldproject volgens Sandy uniek maakt. Sandy geeft aan dat er in Nederland weliswaar andere begrazingsprojecten zijn, maar stelt dat het hier met name om grazige en moerasachtige gebieden betreft. Het doel van haar onderzoek was het verwerven van kennis, ten behoeve van het begrazingsbeheer in bosrijke natuurgebieden. Concrete onderzoeksvragen worden in haar onderzoek verder niet genoemd.

Het studiegebied is onderdeel van natuurpark Solling-Vogler, dat 52.000 ha groot is. Het studiegebied zelf is iets groter dan 170 ha, maar omdat delen in de winter afgeschermd worden, is de werkelijke grootte 147,6 ha. Sandy's studie duurde van 17 oktober 2011; toen waren er 10 pony's (1 hengst, 5 merries en 4 veulens) aanwezig. De studie eindigde op 29 september 2013 met 15 pony's. In de tussentijd werden regelmatig pony's uit de groep verwijderd, zoals een te seksueel actieve hengst, een merrie en haar veulen (die beide staart- en maneneczeem hadden) en diverse veulens. Sandy heeft onder meer gekeken naar de tijdsbesteding van de dieren (zie de cirkeldiagrammen hieronder), hoe de gedragingen over het jaar en de seizoenen verdeeld zijn en wat de Exmoors vraten.

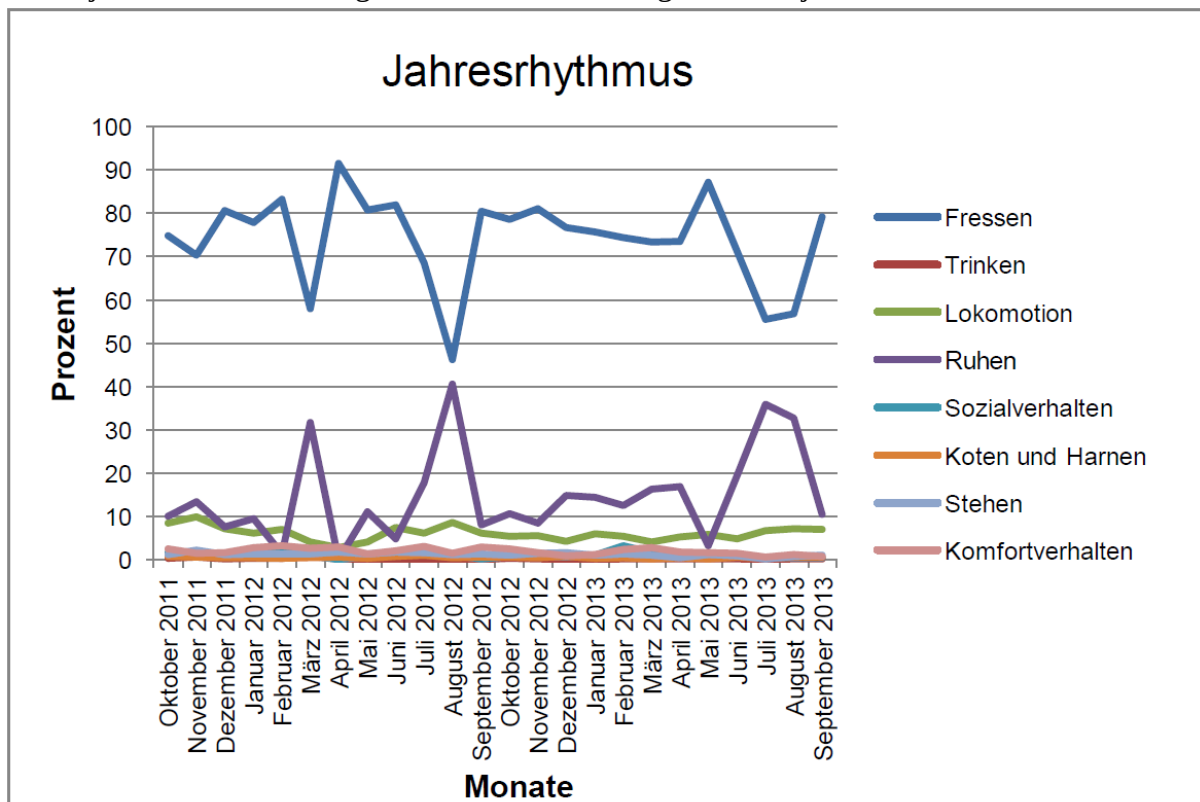
Cirkeldiagrammen die het gedrag van de gemiddelde Exmoorpony weergegeven in percentages (links) en in uren (rechts) (Bron: Rödde, 2015). Koten und harnen = mesten en urineren. Komfortverhalten = eigen verzorging (krabben, schuren etc.).

De Exmoors aten hoofdzakelijk grasachtige planten en kruiden (91,6%), met 4% gevolgd door het 's winters bijgevoerde hooi, kuilvoer en mineralen. Daarnaast werden ook bomen en struiken gegeten (van de gevreten houtige gewassen bestond 91,6% uit beuk; 5,3% uit braam; 2,9% uit eik en 0,3% uit fijnspar). Een aantekening hierbij is dat Sandy maar 56% van de gegeten planten kon herkennen. De pony's aten daarnaast ook waterplanten,

dennenzwavelkopen (een soort eetbare paddenstoel) en dorre bladeren. Sandy stelde geen specifieke mestplaatsen vast. Jaarrond besteedden de pony's altijd de meeste tijd aan eten; dit percentage ligt in de zomer echter het laagst. Ook verhouden de percentages vreten en rusten zich tegenovergesteld: neemt het percentage vreten toe, dan neemt het percentage rusten af (zie de grafiek hieronder).

Sandy stelde vast dat 39% (57,2 ha) van het totale gebied zeer zelden of niet werd gebruikt. Gebieden die sterk gemeden werden zijn bijvoorbeeld sparrenbosjes. Open gebied en weiland werden juist zeer vaak bezocht. De vraag of de Exmoors bepaalde plekken opzoeken om daar bepaald gedrag uit te voeren, werd onderzocht aan de hand van waarnemingen aan één bepaalde merrie. De conclusie was dat open plekken met name voor grazen worden gebruikt en de bossen voor te rusten. Verder nam Sandy waar dat als het aantal Exmoorpony's steeg, de groep zich opsplijste in meerdere kleine groepen.

In de discussie wordt de tijdsbesteding vergeleken met die van andere paardenrassen in andere studies; Sandy heeft de pony's echter alleen overdag geobserveerd, niet duidelijk wordt gemaakt of in de studies die zij aanhaalt ook alleen overdag gekeken is. Ze noemt wel één studie (Duncan, 1982) waaruit blijkt dat paardachtigen 's nachts evenveel vreten als overdag. In alle paardenstudies is eten de belangrijkste tijdsbesteding met 40-71%. In Sandy's studie was de hoeveelheid tijd die er werd ge graasd (72,4%) dus relatief hoog. Daarnaast was ook het aandeel houtige gewassen dat door de Exmoors in Sandy's studie werd gevreten hoog ten opzichte van dat in de andere studies. Dit laatste verklaart Sandy doordat zoveel houtige gewassen in de andere studies meestal niet aanwezig waren. De door Sandy gevonden verschillen in tijdsbesteding en vraat van houtige gewassen tussen de Exmoors in Solling en paarden elders worden in het proefschrift niet met statistische toetsen onderbouwd, zodat niet duidelijk is of de door haar gevonden verschillen significant zijn of niet.

Gedragingen gedurende het jaar (Bron: Rödde, 2015).

In Sandy's studie vertoonden de Exmoorpony's veel negatief sociaal gedrag (trappen, bijten, dreigen, verjagen of opjagen); 57% van al het sociaal gedrag was negatief, terwijl dit in andere onderzoeken die Sandy citeert circa 2% is. Sandy verklaart dit door de steeds wisselende groepssamenstelling. Een andere verklaring (die zij in de discussie niet geeft, maar wel in de resultaten) is mogelijk het gegeven dat het bijvoeren in de winter van hooi/kuilvoer in een ruif veel onderling agressief gedrag bij paarden veroorzaakt.

Sandy heeft een grote hoeveelheid data verzameld die de basis kan vormen voor vervolgonderzoek naar de Exmoors in het Hutewaldproject. Daarnaast heeft haar onderzoek een aantal praktische beheeradviezen opgeleverd (dit was het belangrijkste doel van de studie). Zo stelt ze dat het nog onduidelijk is of de begrazingsdichtheid van de pony's afdoende is om het gebied voor verbossing te behoeden. Ze geeft verder aan dat het beter is de Exmoorpony's in de toekomst niet meer bij te voeren, omdat hierdoor het eten van ongewenste boompjes waarschijnlijk zal toenemen. Omdat de pony's lang niet het hele gebied gebruiken, zou de begrazingsdichtheid in de toekomst volgens Sandy bovendien verhoogd kunnen worden. Als Samenwerkingsverband Exmoorpony hopen we dat deze bevindingen zullen resulteren in een grotere inzet van Exmoorpony's in Duitse natuurgebieden.

Literatuur

- Rödde, S. 2015. Verhalten und Raumnutzung von Exmoorponys im Reiherbachtal (Solling). Promotieonderzoek aan de Georg-August-Universität Göttingen.
- Duncan, P. 1982. Foal killing by stallions. Applied Animal Ethology 8: 567-570.

Onkostenvergoeding voor inspectie

Op de bestuursvergadering van 23-1-2013 heeft het bestuur van het samenwerkingsverband besloten tot het instellen van een onkostenvergoeding voor inspectie. Inspectie van de dieren is van belang voor het handhaven van de kwaliteit van ons stamboek. Daar streven we als leden allemaal naar. Voor een inspectie maken inspecteurs onkosten. Natuurlijk zit er voor een groot deel liefde in deze bezigheid maar als bestuur vinden we het niet redelijk dat inspecteurs moeten betalen voor reiskosten e.d. bij een inspectie. We zouden dergelijke kosten uit de verenigingskas kunnen betalen maar dan zou het er op neerkomen dat mensen die niet of weinig fokken betalen voor het keuren van dieren van mensen die veel fokken. Dat leek ons niet redelijk. Daarnaast verwachten wij dat een geïnspecteerd en goed bevonden dier een betere verkoopbaarheid heeft dan een niet geïnspecteerd dier en dat de verkoper er dus regelmatig baat bij heeft. Nu, in 2015, is inmiddels gebleken dat bij vraag vanuit binnen- en buitenland regelmatig expliciet om geïnspecteerde dieren gevraagd wordt en dat die verwachting in 2013 dus gegrond is. Inmiddels is het eerder regel dan uitzondering dat de inspecteurs ook nog fokadviezen e.d. geven. Naar ons idee is het dus heel redelijk een dergelijke onkostenvergoeding te rekenen. We zijn gekomen tot 20 cent per km en 5 euro per geïnspecteerd dier. Als u niet iets anders voorstelt bij de aanvraag voor inspectie gaan we ervan uit dat u akkoord gaat met deze regeling.

Inspecteursopleiding

In de nieuwsbrief van november 2013 riepen we mensen op om zich te bekwamen tot inspecteur. Drie personen gaven hieraan gehoor en inmiddels is een van hen, Eva Koning, benoemd tot inspecteur. Leanne van Weert en Sjaak van Rossum zijn inmiddels al ver gevorderd en we verwachten dat zij eveneens binnen afzienbare tijd tot inspecteur kunnen worden benoemd.

De foto

Exmoorpony eet beuk in het Hutewald te Solling (Foto: Sandy Rödde).